

Voldshjulet

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2020

Kand.nr : 967

Antall ord: 6599

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
Valg av tema.....	2
Problemstilling	3
Lovbestemmelsen.....	4
Avgrensning	4
Metode	5
Forforståelse	6
Hoveddel.....	6
Fokuset på vold i nære relasjoner	6
Voldshjulet	7
Hvetebrødsdagene	9
Spenningsfasen.....	9
Akutt eksplosjonsfase.....	10
Det kritiske vindu – en åpning for muligheter.....	12
Å leve i et voldsregime.....	13
Generalisten og forebygging av henleggelse	15
Avslutning	18
Litteraturliste.....	19

Innledning

Valg av tema

Denne bacheloroppgaven skal handle om et tema som jeg opplevde som vanskelig i praksisåret i B2. Som student i hovedstaden, er det dessverre mange oppdrag som omhandler mishandling i nære relasjoner. Det jeg fikk erfare var at jeg hadde ingen forutsetning for å forstå hva det egentlig dreide seg om. På Politihøgskolen er ikke vold i nære relasjoner pensum før man kommer i B3, og studentene har dermed ikke den nødvendige kunnskapen ute i praksis. Når jeg senere startet i B3, og hadde lest fagstoff om vold i nære relasjoner, følte jeg fortsatt at jeg bare lærte det mest generelle. På Politihøgskolen utdannes studentene som generalister, dette innebærer at man skal kunne *noe* om alt. Jeg ville fordype meg mer, og finne ut hva som faktisk skjer før, under og etter en voldshendelse. Dette er grunnlaget for valg av bacheloroppgave, i håp om at en bredere kunnskapsbase. Det vil kunne bedre forståelsen for hva temaet innebærer, slik at man blir bedre rustet til å gå inn i slike saker som politi senere, og det med god grunn.

Tall fra 2014 viser at over 70% av anmeldelsene har endt med henleggelse, hvorav 61% er på grunnlag av bevisets stilling (Aas & Andersen, 2017). De bevisene politiet har fremskaffet er rett og slett ikke godt nok for tiltale. I 2017 ble totalt 3721 saker anmeldt som mishandling i nære relasjoner, hvorav 2032 saker ble henlagt på bevists stilling (manglende bevis). Kun 535 av disse sakene gikk så langt som til tiltale (SSB). Dette er de nyeste tallene, men i en studie fra Aslaksrud og Bødal (1986) fra tidlig 80-tallet var konklusjonen allerede her at et stort antall av sakene ble henlagt. Dette illustrerer omfanget som allerede eksisterte for mange år siden.

Vold i nære relasjoner er noe av de mest utfordrende og komplekse sakene man kan jobbe med som politi. Det handler om at få saker oppklares, slik at voldsutøver blir tiltalt og straffet. I følge Lomell (2017), og som støttes av SSB, var hver sjette anmeldelse av 20 000 voldslovbrudd i 2016, mishandling i nære relasjoner. I tillegg vet vi at mange mørketall, da disse lovbruddene skjer i den private sfæren. Det jeg selv opplevde i praksisåret, og har hørt av flere som jobber i politiet, er at fornærmede blant annet trekker forklaringen i ettertid, motarbeider etterforskningen eller ikke ønsker at voldsutøveren som de er i relasjon til, blir straffet. I tillegg kjente jeg noen ganger på en holdning hos noen politibetjenter, at motivasjonen og pågangsmotet for å jobbe med slike saker kunne oppfattes som vanskelig.

Jeg ble dermed nysgjerrig på maktstrukturen og de underliggende årsakene til at fornærmede gjør dette, og hva er det som foregår i relasjonen som får disse konsekvensene. Ikke minst - hvordan skal politiet som må rykke ut til voldshendelse i hjemmet kunne forstå den underliggende maktstrukturen i løpet av den korte tiden, og få motivasjon eller en bedre holdning til å kunne belyse disse sakene.

Problemstilling

På Politihøgskolen nevnes begrepet voldshjulet og hovedtrekkene som kjennetegner dette, men det er både noe snevert, og sier ingenting om hvordan vi som politi kan bruke denne kunnskapen mer effektivt. Det er i utgangspunktet generalisten som i hovedsak jobber med vold i nære relasjoner, da det ikke er i nærheten nok utdannende spesialister på dette feltet til å håndtere det antallet som foreligger av disse sakene. Det er dermed et relevant tema som enhver politibetjent kommer til å ha befatning med i jobben. Det å kunne belyse disse sakene på best mulig måte krever innsikt og forståelse, slik at i hvert fall ikke henleggelsene kommer på bakgrunn av politiets sin innsats, eller i verste fall, manglende innsats.

Jeg har på bakgrunn av dette valgt følgende problemstilling i denne oppgaven:

Hva kjennetegner mishandling i nære relasjoner, og hvordan kan politiet gjennom kunnskap, belyse disse sakene og forebygge henleggelse?

Det er flere temaer som er aktuelle for å belyse denne problemstillingen, og jeg kommer til å se nærmere på disse i hoveddelen:

1. Hva handler mishandling i nære relasjoner om, med vekt på «gjentatt mishandling» og voldshjulet.
2. Hvordan preges voldsutsatte av å leve i et voldsregime?
3. Hvordan kan man som generalist forebygge antall henleggelse?

Lovbestemmelsen

I straffeloven § 282 (Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff) er vilkårene for en straffesak at det foreligger enten alvorlig eller gjentatt mishandling, og at det må skje i relasjon. I vilkåret «*mishandling*» rammes trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold og andre krenkelser når forholdet er av en viss alvorlighetsgrad. I handlingsalternativet «andre krenkelser» inkluderes endelig psykisk vold som kjerneinnholdet hvor den psykologiske bindingen er et særtrekk, og mishandlingsforholdet kan opprettholdes uten at det nødvendigvis innbefatter fysisk vold.

For å rammes av straffebudet, er det karakteristiske at forbrytelsene består av volds- og trusselhandlinger som har en sammenhengende og vedvarende karakter, og av lengre varighet. I en Høyesterettsdom ble det fastslått at mishandlingens tid og varighet, skulle være avgjørende for straffverdigheten, og ikke kun voldshandlingene alene (Rt. 2004 s. 844). Det vil si at fornærmede må leve under et «regime» som er preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold (Rt. 2010 s. 129). Det er ikke et vilkår at det må være samme handlingsalternativ for at det skal være «gjentatt», ei heller noe vilkår for hvor nært i tid de ulike krenkelsene må være for at de skal karakteriseres som «gjentatte». Når den gjentatte mishandlingen strekker seg over lengre tid, er det vesentlig at man kan konstatere et vedvarende handlingsmønster. Dette blir lettere å forstå når vi går inn og ser på det som kalles *voldshjulet*. Forståelsen av dette er helt essensielt for å kunne belyse kravet om et handlingsmønster og voldsregime i mishandlingen. Uten klare å bevise vilkårene i straffebudet, kan heller ingen tiltales.

Avgrensning

Bacheloroppgaven har et begrenset omfang som gjør det nødvendig å avgrense opp mot problemstillingen. Det finnes mange fagdisipliner og teorier rundt temaet mishandling i nære relasjoner. Den største avgrensningen i denne oppgaven er gjort med hensyn til kjønn og alder og gjelder kvinner over 18 år, som fornærmet. Oppgaven vil ikke ta opp etiske problemstillinger, eller drøftelse av de rettslige rammene for avhør eller straffebud.

Oppgavens hoveddel består av teori om hva som ligger i voldshjulet, og vil dermed omhandle den fysiske volden og de psykiske aspektene i et mishandlingsforhold. Der drøftes de ulike delene av voldshjulet, da dette står sentralt i politiets tenkning rundt alvorlige mishandlingsrelasjoner, og som representerer kjernen i strl. § 282. Det blir viktig å belyse og drøfte hvilke psykiske og fysiske konsekvenser som fornærmede er utsatt for et voldsregime. Disse konsekvensene vil ses opp mot hvordan dette kan påvirke fornærmede, noe som er

viktig for en etterforsker i initialfasen (jf. voldshjulet) å ha kunnskap om. Videre drøftes hva man bør ha innsikt om i initialfasen som vil kunne gi en positiv motivasjon for politiet for å starte etterforskningen, og forhåpentligvis gi ett best mulig grunnlag for den videre behandling av straffesaken. På bakgrunn av at man i utgangspunktet utdannes som en generalist, avgrenses oppgaven til å sees fra dette kompetansenivået og vil dermed ikke omfatte spesialister, eller de som har spesiell kompetanse på dette fagfeltet. Avslutningsvis vil oppgaven kunne gi et mer konkret svar på problemstillingen, basert på teorien og drøftelsene som er fremlagt i hoveddelen.

Metode

Mitt metodiske valg for denne oppgaven er å skrive teoretisk om temaet. Utgangspunktet for valg av tema er erfaringer jeg gjorde meg i praksisåret, samtidig er oppgaven bygget på teori og ikke min egenerfaring. Jeg vil bruke aktuell og relevant forskning, for i en teoretisk oppgavetype handler det om å samle inn litteratur og forskning som allerede eksisterer. En teoretisk oppgave vil gi muligheter til både sammenligning av ulike påstander fra ulike forfattere, og med dette som bakteppe, kan informasjonen etterprøves. Da det allerede finnes en rekke studier som kan besvare min problemstilling, er ikke grunnlaget for å utarbeide en empirisk oppgave til stede. Siden jeg avgrenset oppgaven til å ikke omhandle om de rettslige rammene rundt dette, utelukkes også en juridisk oppgave.

I en teoretisk oppgave er kildesøk avgjørende, og til det har jeg benyttet ulike søkemotorer. Jeg har i hovedsak brukt Google Scholar, Lovdata, Politihøgskolens bibliotek ORIA og politiets informasjonsdelingskanal KO:DE, samt vitenarkivet til UNIT BIBSYS Brage. Dette har resultert i et vidt spekter av kilder fra kvalitativ samfunnsforskning til rettsdommer. Når jeg utfører kildesøk, er det avgjørende å bruke søkeord og begreper som er sentrale opp mot problemstillingen og tema. Søkeord som «vold i nære», ga flere treff enn «mishandling i nære», men «gjentatt mishandling» ga f. eks færre treff enn «mishandling i nære». En problemstilling skal belyses fra flere sider, og søkeordene må derfor varieres slik at man ikke begrenser søkeresultatene for mye. Samtidig er det viktig å ikke gå ut for bredt i forhold til det som er relevant. Det belyser også Dalland (2012) når han snakker om å ha et *kritisk blikk* på den litteraturen man bruker, slik at man vurderer relevansen når det gjelder holdbarhet og gyldighet opp mot problemstillingen. Benyttelse av kildesøk med et kritisk blikk, er dermed sentralt. Om temaet mishandling i nære relasjoner finnes mye anvendbar litteratur. Dermed kan jeg med fordel selektere ned på forfatternivå og velge anerkjente forfattere, som anses som pålitelige kilder på disse fagfeltene.

Forforståelse

Når man går i gang med å skrive en oppgave, er det viktig å være bevisst på sin egen forforståelse, da den kan prege både hvilke kilder man søker etter, og hvordan man oppfatter og deretter vinkler oppgaven. Tidligere erfaringer og kunnskapen man innehar, vil kunne påvirke egen oppfatning når slikt materiale skal tolkes (Olsvik, 2013). Forforståelsen vil dermed prege, gjerne ubevisst, måten man ser virkeligheten på (Thurén, 2009).

Min forforståelse er først og fremst de erfaringene jeg tilegnet meg i løpet av praksisåret i enhet Øst i Oslo. Jeg var en person i uniform med andre perspektiver og rammer rundt meg enn som privatperson. Jeg var blitt en del av et nytt fellesskap i en politisær sammenheng, noe som påvirket meg på en annen måte. Mange av oppdragene, og erfaringer jeg tilegnet meg, ble til gjennom bruk av skjønn og det såkalte politiblikket, som man blir introdusert for tidlig i politiet. Skjønnsutøvelse er en selvstendig vurdering som en polititjenestemann foretar i sitt daglige virke i tjenesten (Heivoll, 2018). Det vil si at ulike oppdrag som likevel ligner, vil kunne løses ulikt av alle tjenestepersoner, og er til dels relatert til det som kalles politiblikket. Finstad (2006) beskriver politiblikket som et mistankeblikk, med et særlig øye for det som er galt, eller kan være galt. Jeg så dermed hendelsene med vold i nære relasjoner gjennom et politiblikk, noe som preget min oppfatning. Dette må jeg være bevisst på gjennom arbeidet med denne oppgaven.

Hoveddel

Fokuset på vold i nære relasjoner

Det er altfor mange saker om mishandling i nære relasjoner som henlegges, tross innsatsen det offentlige har lagt ned de siste årene. Endringene for norsk politi ble gjennomført for fullt med innføringen av familievoldskoordinatorordningen i år 2000 (Aas, 2009). For politiet var «familievold» det sentrale begrepet for vold mellom mennesker som stod hverandre nært. Det ble tydeliggjort i Politidirektoratets håndbok fra 2002 da familievolden for alvor ble satt på politiets dagsorden. Håndboken med tittelen «Politiets behandling av familievoldssaker», skulle være styrende for politiarbeidet i dette saksfeltet (Politidirektoratet 2002).

Fra 2002 ble det også opprettet funksjoner i politiet med benevnelsen «familievoldskoordinator». I 2009 gav Politidirektoratet ut en ny veileder for politiansatte med tittelen “Politiets arbeid med vold i nære relasjoner”, og familievoldsbegrepet ble dermed

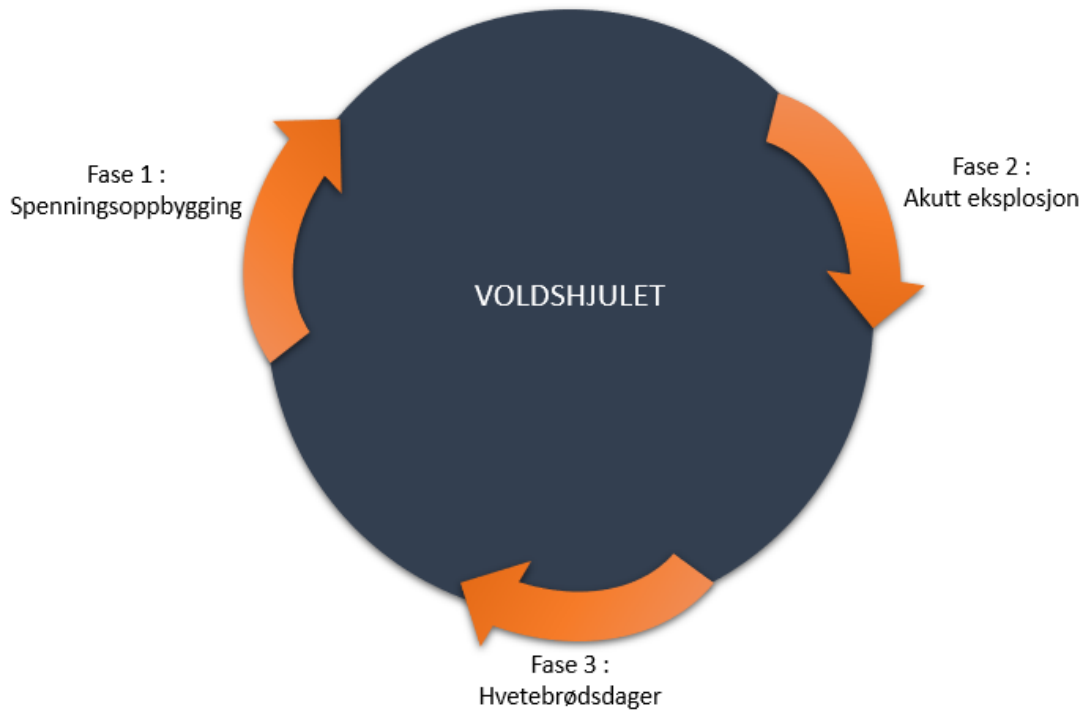
avløst av begrepet “vold i nære relasjoner” (Politidirektoratet 2009). Det begrepet som brukes i dag, er blitt mer kjønnsnøytralt. Det omhandler også barn som fornærmet, selv om de ikke direkte blir utsatt for vold (St. meld 15 2012-2013, Rt-2010-949). I straffeloven § 282 (Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff) benyttes begrepet som mishandling i nære relasjoner. Det har i lys av dette kommet flere sentrale retningslinjer, rundskriv og føringer de siste tiårene, som har satt dette temaet høyt på prioriteringslisten. Her kan det blant annet nevnes Riksadvokatens rundskriv fra 2002, og Regjeringens egen handlingsplan for mishandling i nære relasjoner, som kom et par år tidligere. I rundskrivet fra Riksadvokaten fra 2008 blir det lagt et høyere press på at det *skal* opprettes en straffesak i saker med vold i nære relasjoner. Videre i Riksadvokatens sitt mål- og prioriteringsskriv fra 2018 er initialfasen, som er den første fasen i etterforskningen, presisert som svært viktig, og skal prioriteres. Det vil si at politiet som ankommer stedet i slike saker, er forpliktet til å foreta de nødvendige etterforskningsskritt som kreves.

Voldshjulet

Det som i dag blir beskrevet som voldshjulet, ble opprinnelig utviklet som en modell på 1980-tallet for at rettsvesenet skulle få en oversikt over mishandlingsforhold, og kalt Deluth Domestic Abuse Intervention programs (Pence and Paymar, 1993). De som utdanner seg til politi i dag, får introdusert en annen modell, nemlig *voldshjulet* bestående av tre forskjellige faser – spenningsfasen, den akutte eksplosjonsfasen og hvetebrødsdagene. Disse tre fasene ble beskrevet i en studie, hvor de forskjellige fasene illustrerte den tilbakevendende mishandlingen i hjemmet (Walker, 1979). Volden skulle ikke lenger ses på som enkelthendelser, men at det i disse sakene ligger et repeterende mønster som gjentar seg, og hvor det vises til karakteristisk oppførsel hos den voldsutsatte kvinnen og hennes voldsutøver (Walker, 1979).

Deluth-modellen og voldshjulet, som presenteres i dag, inneholder mange av de samme elementene som det skal redegjøres og drøftes for nærmere, men jeg benytter dagens modell med de tre forskjellige fasene som et utgangspunkt. Voldshjulet vil belyse at kontroll og makt er det helt sentrale motivene hos voldsutøver, og hvordan forskjellige virkemidler benyttes for å kunne oppnå dette ovenfor kvinnen.

Voldshjulet illustrer hvordan fornærmede lever i et slikt voldsregime, hvor forståelsen av dette blir svært relevant, og kan forklare mye av kompleksiteten til disse lovbruddene, og grunner til at voldsutsatte ikke ønsker straffesak.

Figur 1: Syklusene til voldshjulet hentet fra politiets arbeid med vold i nære relasjoner (Veileder fra politidirektoratet, 2009).

Det kan virke paradoksalt at det i voldshjulet benyttes begrep som «hvetebrødsdagene», da de fleste assosierer dette for å beskrive en behagelig og lykkelig tid for nygifte, en tid hvor kjærligheten skal dyrkes og grunnlaget for samlivet legges. Voldshjulet (Politidirektoratet, 2009) gjenspeiler utelukkende et regime hvor makt og kontroll er motivasjonen, uavhengig av hvilken syklus man er i. I den opprinnelige Deluth-modellen illustreres ikke en slik fase. Jeg stiller meg derfor kritisk til selve begrepet, da det foreligger mye mer bak enn kun lykkelige dager. Begrepet brukes allikevel fordi denne fasen skal illustrere en tilnærmet mest lik periode når fornærmede og voldsutøver møttes og knyttet relasjon til hverandre. Det å få tilbake denne følelsen av forelskelse, selv etter at mye vondt har skjedd, kan gi forklaringer på hvorfor etterforskningen blir vanskelig, og at forklaringer fra fornærmede trekkes.

Hvetebrødsdagene

I denne fasen kommer dager hvor mannen ofte vil vise sine beste sider og vil minne kvinnen på hvorfor de har det så fint sammen. I bakteppe av dette ligger en kompensering for de andre fasene med smerte og urett, som jeg skal komme tilbake til. For kvinnen blir dette en emosjonell periode, hvor bindingene til mannen blir sterke, og hun får tilbake tilliten og håpet. Flere kvinner i en studie av Hansen & Thorsnes (2007) fortalte at de fokuserte på håpet, og de positive sidene som også var lettere å huske, enn de dårligere periodene. Kvinnene er i denne fasen sårbare, og selv små kommentarer eller andre nonverbale gode bemerkelser fra voldsutøver, gir en følelse av nyforelskelse (Askeland m.fl. 2002). Denne forsoningsprosessen eksemplifiseres ved at mannen vil kjøpe blomster eller andre gaver, og skjemme henne bort med kjærlighetserklæringer og lovnader om en bedre tid. Voldsutøver gjør sitt ytterste for å bli tilgitt, og for å få gjenopprettet tilliten. Den som ofte sitter igjen med skyldfølelsen, er kvinnen. I denne fasen av syklusen vil det være vanskeligere for politiet å få innpass, da kvinnen ser et håp om en bedre hverdag. Her forekommer det hyppigst at hun ønsker å trekke påtalebegjæringen eller ber om at ilagte besøksforbud oppheves.

Spenningsfasen

De forskjellige fasene i voldshjulet beskriver tidsperioder i parforholdet. Denne fasen i syklusen kalles for *spenningsoppbygging*. Det er her forholdet mellom mannen og fornærmede i størst grad er preget av psykisk vold (Politidirektoratet, 2008). Voldsutøveren vil i denne fasen tilegne seg psykisk makt ved å være nedlatende med ord, bruk av kroppsspråk og stemme som krenker. Kvinnen vil oppleve at hun ikke lenger har kontroll over eget liv, eller ikke kan oppfylle sine egne ønsker. Fasen hun er inne i vil dermed kunne ha en nedbrytende effekt på hennes psykiske tilstand (Hammerlin, 2004). Det er en svært belastende fase, da kvinnen får en opplevelse av avmakt. Dette kan skade hennes selvbilde (Isdal, 2000), hvor hun over tid ikke lenger klarer å opprettholde egen selvtilit eller egen verdighet (Axelsen, 2007).

Den psykiske volden kan innebære alt fra direkte- eller indirekte trusler, kontroll, isolering, ydmykende atferd fra voldsutøver, utagerende sjalusi og ikke minst den underliggende trusselen om ny vold. Dette vil styre voldsofferet slik at alt vedkommende foretar seg, gjøres for å unngå å provosere (Isdal, 2000). Det ligger et spenn mellom makten voldsutøver benytter og avmakten voldsutsatte opplever. Dette spennet vil i mange tilfeller kunne føre til at voldsutsatte utvikler ulike motmaktstrategier for å stoppe avmakten (Axelsen, 2007).

Hvilke strategier som benyttes er individuelle og avhengig av situasjon, og kan være alt fra å

unngå eller selv ty til ulike handlinger som en strategi for å opprettholde kontroll (Axelsen, 2007). Hos noen vil motmakten innebære at voldsutsatte selv utøver vold for å endre sin følelse av avmakt (Hansen & Thorsnes, 2007), og i slike situasjoner kan det være vanskelig å skille voldsutøver fra offer, noe det er viktig å være klar over som politi, slik at ikke fokuset blir på handlinger fra offeret sin side. Slik jeg skrev innledningsvis var sakene jeg erfarte i praksisåret vanskelige. Det følte utrolig uoversiktlig, og umulig å vite hva de bakenforliggende årsakene til volden var. I noen tilfeller forklarte partene at de hadde utøvd vold begge to, slik at vi vurderte det dithen at de var «like gode» og kom til en minnelig løsning – oftest at en av partene fant et annet sted å være akkurat da. Dette støttes i politistudien til Aas (2009) hvor politiet erfarer at kvinnene ikke er uskyldige ofre, men medvirker til at handlingen har skjedd.

Voldshjulet illustrerer en gjentakende prosess, og kvinnen vil i denne fasen allerede ha vært utsatt for vold en eller flere ganger før hun kjenner på den psykiske volden og spenningsoppbyggingen. Spørsmålet er hvordan politiet skal belyse denne fasen, som i hovedsak innebærer psykisk mishandling.

Det jeg selv opplevde, og har diskutert i ettertid med andre polititjenestepersoner, er at man fokuserer mest på det fysiske, noe som gjør mishandlingen synbar og lettere å dokumentere. Den psykiske mishandlingen i spenningsoppbygningsfasen er vanskelig å belyse, men som jeg vil komme inn på, helt avgjørende for at man får frem det totale regimet som fornærmede lever i. I en studie gjort av Grøvdal (2019) som intervjuet mishandlende kvinner, anså ikke de voldsutsatte kvinnene at politiet var relevant i deres saker. Det kunne være alt fra at kvinnen selv tenkte at volden ikke var alvorlig nok, en frykt for å ikke bli trodd, eller redselen for at politiet ikke kunne beskytte, hvis hun anmeldte. Dette gjør at verken politiet, eller andre instanser, ofte ikke vil få kjennskap til mishandlingen i denne fasen, og mange kvinner vil etter hvert føle at dette er normaliteten i hverdagen. Det foreligger en mistro til at politiet kan hjelpe, noe som også støttes av Aas sin studie (2014a).

Akutt eksplosjonsfase

Tilstanden i spenningsfasen kan være langvarig, før «dråpen til slutt renner over» og situasjonen eskalerer til en *akutt eksplosjonsfase* hvor selve voldsutøvelsen blir et faktum. Som jeg skrev tidligere, er kontroll og makt den helt sentrale motivasjonen hos voldsutøver. Hammerlin (2004) mente at det finnes ikke vold uten makt, enten man bruker det som middel,

eller at volden er et mål i seg selv. Hammerlin (2004) utarbeidet en voldsdefinisjon som både er dekkende, og som illustrere godt kompleksiteten for hva man står ovenfor;

«Vold er en fysisk, psykisk og/eller sosial virksomhet med en destruktiv bruk av metoder (f. eks ved makt og hersketeknikker) der målet med handlingen kan være å plage, skade, true og krenke en eller flere personer, men målet kan også være å pasifisere, misbruke, utmanøvrere eller uskadeliggjøre en annen. Den som utøver volden, kan ha som mål å undertrykke offeret, nedvurdere eller svekke personens sosiale posisjon; målet kan og være å påføre den enkelte ubehag eller smerte med sosiale, fysiske eller psykiske makt- og voldsmidler».

Det er dermed ingen fasit over hva som skjer i verken denne, eller de andre fasene, men det er oftest her politiet får første kjennskap til mishandlingen, enten det er nabo, andre familiemedlemmer eller fornærmede selv som ringer nødtelefonen.

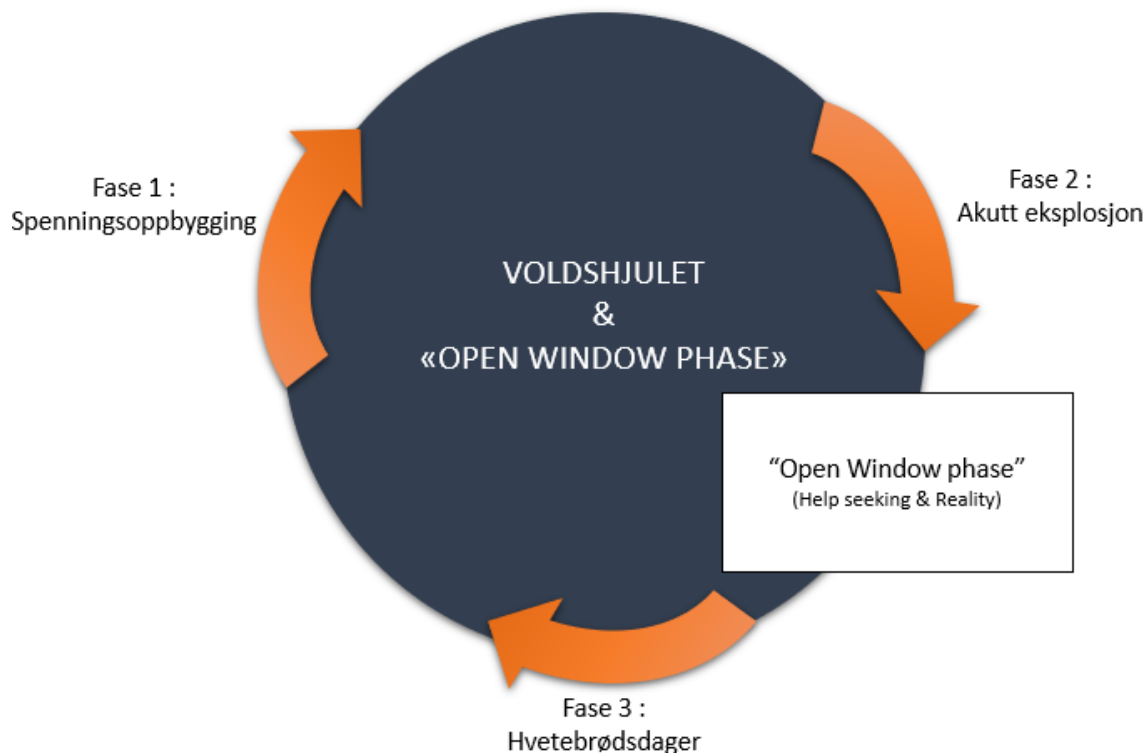
Straffeloven § 282 og forarbeidene til straffebudet gjør det tydelig at for å kunne straffes, må det foreligge et handlingsmønster som et vilkår for straff. Dette støttes allerede til DAIP prosjektet i 1980 årene hvor det ble poengtert at det i prosessen eller saksbehandlingen av mishandling mot kvinner, måtte redegjøres for et mønster av misbruk, enten man var politi, terapeut eller dommer. Det måtte allerede her dokumenteres en sammenheng og mønster av tvang, trusler eller vold (Pence and McMahon 1997). Det er dermed viktig for politiet å vite at sakens utfall er avhengig av at ting blir løst på best mulig måte.

Hvordan skal politiet som rykker ut til voldshendelse i hjemmet kunne forstå den underliggende maktstrukturen i løpet av tiden man tilbringer hos familien, og få tilliten slik at man får belyst disse sakene? Hvis den fornærmede har en oppfatning av at politiet ikke kan hjelpe, eller har dårlige erfaringer i møte med politiet, kan etterforskning bli vanskelig, men det er i denne fasen politiet har mulighet for å legge grunnlaget for at saken ender med tiltale.

Grunnlaget for påstanden ovenfor, er noe som kan karakteriseres som en tidsluke, hvor man har best mulig forutsetning for den videre etterforskningen. Dette ser vi også i initialfasen som Riksadvokaten legger til grunn som den viktigste og mest kritiske fasen i etterforskningen, spesielt i familievoldssaker.

Det kritiske vindu – en åpning for muligheter

Det repeterende voldshjulet som beskrevet ovenfor, illustrerer et gjentakende mønster for kvinner som lever i forhold med mishandling. Spørsmålet er hvordan vi som politi kan oppfatte disse forholdene når vi kommer til et oppdrag etter en voldshendelse, og er bevisste på hvorfor vi bør bruke tid og ressurser godt i initialfasen. I en studie gjort av Curnow (1997) presenteres en «luke» som et tillegg til Walker-syklusen, som vi kjenner som voldshjulet, som han kaller for «Open Window phase» (Figur 2).

Figur 2: Curnow Conceptual Model: Open Window Phase (Curnow, 1997).

Basert på intervjuer med mange voldsutsatte kvinner beskriver Curnow en tidsluke etter den akutte eksplosjonsfasen, men før de såkalte hvetebødsdagene, hvor kvinnene kan være mottakelige for hjelp. Det er som regel etter voldshandlingene i eksplosjonsfasen politiet får kjennskap til hendelsen, og det er her viktig at tiltak blir satt inn, og hvor det er størst mulighet for å oppnå et ønsket resultat. Når dette vinduet lukker seg, blir det mye vanskeligere å få gjort noe med situasjonen (Curnow, 1997) da de såkalte hvetebødsdagene kommer, og kvinnene får et snev av håp for bedring. I siste fase av voldshjulet, vil som sagt mannen opptre i en mer normalisert situasjon, og kvinnen blir ofte tillagt skylden av voldsutøver for det som har skjedd. I denne fasen vil pleie av forholdet være en faktor. Dette gir et dårlig utgangspunkt for avhør, anmeldelse eller andre tiltak i etterforskningen. Derfor

bør man bruke initialfasen når man har denne tidsluken, for å gjøre det som er nødvendig, og legge et godt grunnlag for å kunne belyse straffesaken best mulig.

Spørsmålet er hvor fokuset til polititjenestepersoner ligger på slike oppdrag, når henleggelsesprosenter stadig er så høy. I mange tilfeller anmeldte heller ikke politiet sakene. Aas (2009) begrunner dette med at fornærmede kunne fremstå som motvillig. At fornærmede i mange tilfeller trekker forklaringen sin i ettertid i kombinasjon med et uklart hendelsesforløp, kan kanskje gi en demotiverende effekt hos politiet. Da blir ikke den viktige tidslukens muligheter utnyttet godt nok. Samtidig står det i Riksadvokatens rundskriv om etterforskning av slike saker (3/2008), at selv om fornærmede skulle trekke sin forklaring, skal ikke dette være avgjørende, og kvinnens opprinnelige forklaring skal allikevel kunne fremlegges i retten. Jeg erfarte, til tross for Riksadvokatens rundskriv (2/2008) hvor det ikke lengre er akseptert at slike oppdrag kun «ordnes på stedet», at det fortsatt ikke blir gjort så mye mer i etterkant.

En annen stor utfordring er om fornærmede ønsker at voldsutøver skal bli tiltalt og straffet. I motsetning til fornærmede i andre type saker, oppleves det at når det kommer til vold i nære relasjoner vil flere at voldsutøver ikke skal straffeforfølges. Det fikk meg til å reflektere over hva som gjør at disse sakene er så forskjellige fra andre voldssaker, og hvilke krefter som ligger i forholdet mellom fornærmede og voldsutøver, som gjør at dette bare fortsetter i det som virker som en evig runddans. Mange stiller seg undrende til hvorfor disse kvinnene som blir utsatt for vold, ikke bryter ut av forholdet.

Å leve i et voldsregime

Ifølge forskningen gjort av Askeland m. fl. (2002) har disse kvinnene det de kaller for ekstreme erfaringer, og den gjentakende volden som er utført over tid, må ses på som et traume for kvinnen. Videre peker Askeland på alle de psykiske og fysiske konsekvensene kvinnen erfarer i et slikt forhold. Her mener forskerne at det nettopp er disse konsekvensene som skaper det de kaller bestemte *bindinger*, og dermed *hindringer*, i forholdet som gjør at det å gjøre det slutt er vanskelig uten å få hjelp.

Det kan trekkes en parallell til bindingene i et mishandlerforhold med det som blir kalt for *Stockholmsyndromet*. Opphavet til Stockholmsyndromet er en gisselsituasjon ved et bankran i Sverige i 1973 som varte over flere dager, hvor forholdet mellom gislene og bankranerne tok en uventet vending: Gislene som ble holdt fanget fikk etterhvert sympati med bankranerne som en slags instinktiv overlevelseseffekt, selv om de ble utsatt for maktmisbruk

(Graham, 1994). Dette kom av at gisseltakerne vekslet mellom å utføre kontroll og uttrykke trusler om straff, med å være snille og omtenkssomme. Dette kan sammenliknes med sakene som blir omtalt i denne oppgaven, fordi det ikke er uvanlig at kvinnen går i psykologisk forsvar ved å underkaste seg og identifiserer seg med voldsutøver (Ek m. fl. 2006). Gislene i Stockholm og kvinnene jeg skriver om, får ikke impulser fra omverden og er under stor psykologisk belastning. Vennlige tilbakemeldinger fra gisseltaker eller den du lever sammen med, kan mottas med enorm takknemlighet. Dette gir en binding til gisseltaker/voldsutøver, som etter hvert oppleves som en godhjertet person av offeret. Dramaet i Sverige endte med at noen av gislene fikk et så sterkt emosjonelt forhold til gisseltaker at de gikk imot politiet og var mer redd for dem, enn situasjonen som var på innsiden i banken. Voldshjulet beskriver den samme vekslingen mellom kontroll og makt og positive og kjærlige perioder som man ser i Stockholmsyndromet. Det er tidsaspektet som særlig er forskjellig fra saken i Stockholm, men det kan gi en forklaring på hvorfor mange volds ofre forblir i mishandlingsforhold.

Kvinner som lever i mishandlingsforhold hvor voldsutøver både mishandler fysisk og psykisk, er nok i en viss grad også utsatt for «hjernevasking». Det blir en bevisst bruk av manipulasjon for blant annet å bryte ned hennes integritet og selvrespekt. Voldsutøver vil kunne forklare at det er hennes egen oppførsel som får han til å utføre volden mot henne, og vil rettferdiggjøre det på denne måten. I tillegg er sosial angst noe som kan utvikles hos disse kvinnene, og traumene vil hindre kvinnen i å bryte ut. Angsten kan gjøre kvinnen avhengig av mannen, og angsten vil dermed utgjøre den såkalte bindingen. Mannen kan utnytte denne avhengigheten slik at hun blir mer isolert fra omverden, som for eksempel ved å begrense den sosiale kontakten hun har med familie og venner (Askeland m.fl. 2002). Over tid vil dette gjøre hennes sosiale nettverk svakere, slik at hjelpen hun kunne fått fra andre, blir så begrenset at isoleringen med voldsutøver blir hennes normale hverdag.

Det å leve i et slikt mishandlingsforhold gir ikke bare konsekvenser på kort sikt, men vil sannsynligvis føre til mer langtidsvirkende konsekvenser. Det er flere studier som blant annet viser til at kvinner som lever med vold, har økt risiko for å utvikle helseproblemer på grunn av maktmisbruk og kontroll. Dette dreier seg om langvarig eller kronisk stress, depresjon, rusmisbruk og andre sekundære sykdommer, som igjen gjør at man er i risiko for å utvikle andre kroniske sykdommer - som psykisk sykdom eller hjerte- og karsykdommer (Bonomi m.fl., 2009; Coker m.fl., 2002). Disse kvinnene som lever i en relasjon med vold, kan dermed ha store problemer å hankses med, problemer som er krevende å håndtere for mennesker uansett situasjon man er i. For disse kvinnene kan det å prøve å bryte ut av et forhold gjøre det

enda mer risikofylt. Det er ofte noe ikke mannen ønsker, da hadde jo han forlatt henne allerede. Han vil derfor ofte bli mer truende og utøve mer vold dersom kvinnen prøver å bryte ut (Askeland m.fl. 2002). Kombinerer man angsten, skyldfølelsen kvinnene ofte får, isolasjonen, avhengigheten i tillegg til andre økonomiske eller familiære hensyn, er det lett å skjønne kompleksiteten i dette. Kvinnene er dermed helt avhengige av et fungerende støtte- og hjelpeapparat for å klare å bryte ut.

Generalisten og forebygging av henleggelse

På Politihøgskolen utdannes generalister, et prinsipp allerede fastslått fra politirolleutvalget fra 1981 (NOU 1981:35) og videreført i bl. a. St. meld. nr. 42 2004-2005 om «politiets roller og oppgaver» og Politidirektoratet 2008:45 «Politiet mot 2020» hvor generalisten skal være hovedaktøren i politiet. I et essay skrevet av Birkeland (2007) peker han på utfordringer til generalistrollen da utviklingen av nye kriminalitetsformer, og at samfunnet stadig blir mer kompleks og sammensatt. I forhold til sakene om vold i nære relasjoner intervjuet også Aas (2014) de voldsutsatte, som fortalte at politiet de møtte hadde liten forståelse for den situasjonen de var i. Det foreligger klart utfordringer knyttet til dette som generalist, men det er ofte de som må løse oppdraget når naboen eller et familiemedlem ringer rett etter den akutte eksplosjonsfasen. Tilfeldigheter om hvem operasjonssentralen sender, og hvilken patrulje som er nærmest har innvirkning på hvem som blir tilkalt. Hvis vi tenker tilbake på tidsluken som beskrevet, kan det i verste fall være snakk om svært kort tid før man opplever motarbeidelse og at voldsutsatte ikke ønsker en straffeprosess. I Aas sin studie (2014) intervjuet han politibetjenter som illustrerte vanskeligheten i disse sakene, både i forhold til politiets tid og ressursbruk, men også hvor vanskelig det var å få oversikt over den sammensatte situasjonen, og forstå kompleksiteten. Det foreligger tydeligvis en frustrasjon som både voldsoffer og politibetjenter kjenner på, og noe jeg selv opplevde i praksisåret. På bakgrunn av de kompliserte psykologiske bindingene mellom voldsutøver/voldsutsatt som beskrevet i denne oppgaven, er vi her helt avhengig av å få voldsutsatte til å spille på lag. Jeg vil derfor peke på noen essensielle momenter med utgangspunkt i generalisten på denne type oppdrag.

Som beskrevet er en årsak til henleggelse bevisutfordringene knyttet til mishandlingsforholdets typiske trekk. Det er dessverre kjent i kulturen hos politiet, at henlegges prosenten er så høy i disse sakene. Patruljens atferd i møte med de involverte blir som en selvoppfyllende profeti (Phelps m.fl. 2017) som dermed vil påvirkes av denne

forventningen om at saken omtrent er håpløs å få belyst. Dette første momentet blir å rettet opp politiets egen motivasjon, prioritering og bruk av skjønn. Selv om det i rundskrivet fra Riksadvokaten (2008) blir lagt et høyere press på at det *skal* opprettes en straffesak i saker med vold i nære relasjoner, har tjenestepersoner et handlingsrom for å ta avgjørende beslutninger. Aas (2014) fant at ikke alle sakene blir anmeldt av politiet tross riksadvokatens rundskriv. Politiet praktiserer, og bruker skjønn på så å si alle stadier av oppdragene. Skjønnnet kan være preget av blant annet egne personlige forhold, og de uformelle moralske normer i politikulturen (Finstad, 2018). På denne måten kan politiet velge bort, eller velge ut noe spesifikt, prioritere, bagatelliserer, dramatisere eller nyansere alvorlighetsgraden under ett oppdrag. Det er dermed viktig at polititjenestepersonen er bevisst på sine egne holdninger og motivasjon når man skal på denne type oppdrag. Et annet moment for å forebygge at så mange saker blir henlagt er å få voldsutsatte frivillig til å delta, og første steg er å få modnet tanken om straffeprosess mot sin partner. Å modne en slik prosess tar tid. Dette er en stor terskel som skal brytes for voldsutsatte og dette krever innsikt, og starter med tillit. Generelt har politiet stor tillitt i befolkningen, men de sterke bindingene og relasjonen voldsoffer har til voldsutsatte krever ofte mye mer, jf. Stockholmsyndromet. Uten tillitt har man ikke noe godt utgangspunkt eller grunnlag for dialog, og disse henger sammen.

Evnen til å kommunisere på en hensiktsmessig måte er helt essensielt når man jobber som politi. Hva som er hensiktsmessig beror på hvilken situasjon man står i, samt hvordan samhandlingen utvikler seg underveis. Kommunikasjon kan utartes på utallige forskjellige måter og dreier seg ikke bare om hvilke ord man velger verbalt å dele med andre mennesker, men like viktig er måten det formidles på, og hvilke signaler man sender. I slike saker er avhør av de involverte et viktig etterforskningsskritt. Fra avhørprosessen som er kjent for de fleste i politiet blir kontaktetableringen en kritisk fase. I SARA-modellen som ble utviklet som et pilotprosjekt for å identifisere de mest utsatte i mishandlingsforhold, ble det lagt vekt på en uformell samtaler med voldsoffer (Aas, 2014). Dette var nettopp for å bruke tid til å skape en god kontaktetablering, og det ble et mindre fokus på selve avhørssituasjonen. Dette er grunnleggende for å skape den gjensidige tilliten mellom voldsoffer og politi, og er avgjørende for suksess i mange av sakene.

Hvilke hjelpemidler kan man bruke for å skape tillit og en god dialog? Her kan man bruke flere tiltak som man lærer på Politihøgskolen og videreutvikler senere i slike oppdrag. Det ene er det som kalles for aktiv lytting ved å høre på hva voldsutsatte forteller, og prøve å forestille seg hvordan det har resultert i hennes tanker og handlinger (Phelps m.fl. 2017). Det å bekrefte

voldsutsattes subjektive følelser gjør at man dermed viser empati, som er viktig da vold i nære relasjoner er ekstremt følelsesladet for de involverte. I tillegg bør man være oppmerksom ved å respondere forståelsesfullt og prøve å leve seg inn i voldsutsattes opplevelser. Det kalles også for emosjonell spredning, noe som skjer automatisk og er nyttig da man må være oppmerksom på de følelsene som sendes (Phelps m.fl. 2017). Det kreves dermed et bidrag fra politiet, at man lytter og viser at man er interessert, og svarer bekreftende ovenfor de følelser som kommer. Når en god dialog og gjensidig tillit er etablert til den grad man klarer innenfor den gitte situasjonen, danner avhørsprosessen grunnlag for videre etterforskning, og det neste er å vite hva man bør legge vekt på, og hvilke temaer man ønsker svar på.

Aas og Andersen (2017) fant i sin studie en rekke eksempler på at politiet i for liten grad graver etter bevis. Er vi ikke nysgjerrige nok, eller går vi rett i bekreftelsesfella og tar kun det som er åpenbart med en gang? Fokuset ligger ofte på det som er lettere å dokumentere, altså synlige skader på de involverte, skader på inventar i boligen og tidspunkter. Det samme fokuset belyses også i avhørene, og åstedsundersøkelsen til straffesaken som blir opprettet i initialfasen. Dette bekreftes i studien til (Aas, 2014a) hvor kvinnene som ble intervjuet, forklarte hvordan politiet var mest opptatt av hvordan voldsutøveren hadde slått, med hvilken kraft og omfang, for den ene hendelsen. I tillegg er det mange politipatruljer som opplever at voldsofferet har vanskeligheter med å forklare episoder og hopper gjerne fra episoder som kan ha flere års mellomrom, noe som kan virke uoversiktlig og frustrerende for den som tar avhøret (Aas, 2014). Har man et forhold til dette før man starter, vil det kunne senke frustrasjonen og gjøre det lettere å akseptere når man har mer innsikt i bindingene og de psykiske belastningene voldsutsatte har levd med over en lang periode.

Vold i nære relasjoner er en svært krevende oppgave for politiet, og spørsmålet er om generalisten i det hele tatt er tilstrekkelig for å kunne gjøre noe med henleggelsene. Allikevel er det slik at hvis man innehar noe mer fenomenkunnskap om temaet og legger hovedvekten på tillit og dialog slik at man klarer å spørre de rette spørsmålene, kan man allikevel komme et godt stykke på vei som generalist. Kompleksiteten i saken gjør at man må være mottakelig og ha tålmodighet til å få avdekket det langvarige regimet der den psykiske volden dominerer. Dette krever empati og innsikt der voldshjulet, og de forskjellige fasene ikke er en fasit, men likevel er med på å kunne tydeliggjøre regimet og hvordan det påvirker voldsutsatte psykisk og fysisk, som denne oppgaven illustrerer.

Avslutning

Ett tema i problemstillingen var hva mishandling i nære relasjoner handler om, med vekt på «gjentatt mishandling». Dette ble belyst gjennom kjennskap og forståelsen av voldshjulet. De tre fasene er en gjentagende syklus med karakteristiske trekk som skaper det jeg kalte for ekstreme bindinger. De virkemidler som benyttes for å oppnå regimet mellom voldsutøver/voldsutsatt belyser den makten og kontrollen, er hele essensen i voldshjulet. Mer kunnskap om voldshjulet og hvordan en slik type relasjon fungerer i et mishandlingsforhold, gjør det lettere å forstå fornærmedes reaksjoner, som ofte kan være frustrerende i en del av disse sakene, og derav en holdningsendring hos vi som jobber med slike saker. Videre har jeg sett på hvordan voldsutsatte preges av å leve i et slikt voldsregime. Dette ble belyst med de fysiske og psykiske konsekvenser som skaper bindinger til voldsutøver, og trakk videre en parallell til Stockholmsyndromet som illustrerer vekslingen mellom kontroll og makt, og positive og kjærlige perioder, i likhet med voldshjulet. Det kan til en viss grad forklare hvorfor det er vanskelig å bryte opp i slike mishandlingsforhold, eller hvorfor fornærmede ikke ønsker straffesak.

Ett siste tema var å finne ut hvordan man som generalist kan forebygge antall henleggelses. Tross innsatsen og endringene for å avdekke og anmelde slike lovbrudd, presenterte jeg tall innledningsvis hvor hovedårsaken til henleggelsene er bevisutfordringene knyttet til sakstypen. Det viser seg at det å være nysgjerrig, og få mest mulig informasjon, spesielt i initialfasen, på slike oppdrag er avgjørende for bevisene. Dette kan påvirkes av faktorer som profesjonens egen kultur og bruk av skjønn på flere plan, som beskrevet. I tillegg får man utfordringer underveis som er gjenspeilet i kompleksiteten, manglende innsikt og motarbeidelse fra fornærmede sin side som kan virke demotiverende i slike saker. Dermed presenterte jeg tidsluken hvor studier har vist at det innenfor dette tidsaspektet, kan være enklere å få gjennomslag hos fornærmede, som kan redusere noen av utfordringene, hvis man bruker den på riktig måte. Første steg er å faktisk være klar over dette, og dernest må søkes å skape en relasjon og oppnå tillitt ved bruk av empati og være bevisst på eget kroppsspråk og kommunikasjon, som kan bidra til en tryggere situasjon for den voldsutsatte. Dette krever tid, men er avgjørende i den vanskelige situasjonen de befinner seg i. For som beskrevet er voldsutsatte helt avhengig av et godt og fungerende støtteapparat for å komme seg ut av sin tilværelse, og som politi er man ofte det første leddet.

Litteraturliste

- Aas, G., (2009). Politinngrep i familiekonflikter – en studie av ordenspolitiets arbeid med familiekonflikter/familievoldssaker i Oslo, Universitetet i Oslo.
- Aas, G. (2014a). Voldsutsatte kvinner og deres erfaringer med politiet. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 101(1), 37–50.
- Aas, G. (2014). Familievold som spesialfagfelt for politiet. I: *Nordisk Politiforskning*. Nr. 1/2014. Universitetsforlaget
- Aas, G., Andersen, T. (2017). Mishandlingsbestemmelsen. En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner. *PHS forskning 2017:1*.
- Askeland, I.R., Strand, A. og i. Sætre. (2002). Voldsutsatte kvinners erfaringer – et bidrag til arbeid med menn som utøver vold. I Råkil, M.(red.). *Menns vold mot kvinner – behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Aslaksrud, Anne-Marie og Kaare Bødal (1986): Politianmeldt kvinnemishandling. 435 saker anmeldt til Oslo politikammer i 1981, 1983 og 1984. Oslo. Justisdepartementet.
- Axelsen, E. D. (2007). Voldens psykologi. Foredrag på 1. Nordiske konferanse om vold og behandling. Oslo.
- Birkeland, Å. (2007). Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet. I H. O. Gundhus, P. Larsson & T-G. Myhrer (Red.), *Polisiær virksomhet: Hva er det: Hvem gjør det?* (PHS Forskning; 7). Oslo: Politihøgskolen.
- Bonomi, A. E., Anderson, M. L., Reid, R. J., Rivara, F. P., Carrell, D., & Thompson, R. S. (2009). Medical and psychosocial diagnoses in women with a history of intimate partner violence. *Archives of Internal Medicine*, 169, 1692–1697.
- Coker, A. L., Davis, K. E., Arias, I., Desai, S., Sanderson, M., Brandt, H. M., et al. (2002). Physical and mental health effects of intimate partner violence for men and women. *American Journal of Preventive Medicine*, 23, 260–268
- Curnow, S. A. (1997). The open window phase: Helpseeking and reality behaviors by battered women. *Applied Nursing Research*, 10, 128-135.
- Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. (5.utg.) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Ek, A., Kruse, A., & Nilsson, S. (2006). *Kvinnor som stannar* (Dissertation). Henta fra: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-27452>
- Finstad, L & Høigård, C (2006) *Straff og rett* (1.utg.) Pax forlag.
- Finstad, L. (2018). *Hva er politi*. Universitetsforlaget. Oslo.

Graham, Dee L. R. (1994) *Loving to Survive. Sexual Terror, Men's Violence and Womens Lives*. New York, New York University Press.

Grøvdal, Y. (2019). "Ikke verdt å gå til politiet med": Om vold i parforhold som ikke er anmeldt. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 5/2019).

Hammerlin, Y. (2004) Når det ikke-synbare blir gjort synlig. *Suicidologi*, Universitetet i Oslo

Hansen, H. Kindle & Thorsnes T. (2007): *Kvinnens erfaring med vold i nære relasjoner: En kvalitativ studie*. Hovedoppgave i psykologi, Universitetet i Bergen.

Heivoll, G. (2018). *Lovens lange arm?: En studie av politibetjenters rolle som rettshåndhevere*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Høyesterettsdom HR-2004-907-A – Rt. 2004-844. 14.05.2004. Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/HRSTR/avgjorelse/hr-2004-907-a> 18.01.2020

Høyesterettsdom HR-2010-1426-A – Rt-2010-949. 28.08.2010. Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/HRSTR/avgjorelse/hr-2010-1426-a?searchResultContext=2909&rowNumber=1&totalHits=192>

Høyesterettsdom HR-2010-242-A – Rt-2010-129. 02.10.2010 Hentet fra: <https://lovdata.no/pro/#document/HRSTR/avgjorelse/hr-2010-242-a?searchResultContext=2812&rowNumber=1&totalHits=594> 18.01.2020

Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Lomell, H. M. (2017) *Lovbrudd*. I H. M. Lomell & M. Skilbrei (Red.), *Kriminologi* (s. 75-77). Oslo: Universitetsforlaget

Lomell, H. M. (2017) *Kriminalitetsstatistikk*. I H. M. Lomell & M. Skilbrei (Red.), *Kriminologi* (s. 38-39). Oslo: Universitetsforlaget

NOU 1981: 35. (1981). *Politiets rolle i samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Olsvik, E.H. (2013) *Vitenskapsteori for politiet. Tenkemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid*. (2.utgave) Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Pence, E., & Paymar, M. (1993). *Education groups for men who batter: The Duluth Model*. New York, NY: Springer.

Pence, E. and M. McMahon (1997). "A coordinated community response to domestic violence." Unpublished manuscript, Duluth Domestic Abuse Intervention Project, Duluth, MN.

Pence, E. & McMahon, M. (1999): «Duluth: A coordinated community response to domestic violence.» I: *The Multi-Agency Approach to Domestic Violence*. New opportunities, old challenges? Nicola Harwin, Gill Hague og Ellen Malos (red.) England: Whiting&Birsch.

Phelps, J. M., Larsen, N. M., & Singh, M. (2017). *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt politiarbeid*. Universitetsforlaget.

- Politidirektoratet. (2002). Politiets behandling av familievoldssaker. Håndbok. Oslo: Politidirektoratet.
- Politidirektoratet (2008). Veileder- vold i nære relasjoner. Oslo: Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2008:45). Politiet mot 2020: Bemannings- og kompetansebehov i politiet. Oslo: Politidirektoratet
- Politidirektoratet. (2009). Politiets arbeid mot vold i nære relasjoner: En veiledning fra Politidirektoratet. Oslo: Politidirektoratet.
- Rundskriv 1/2002: Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet. Oslo. Riksadvokaten.
- Rundskriv 2/2008: Mål og prioriteringer for virksomheten ved statsadvokatembetene. Oslo. Riksadvokaten
- Rundskriv 3/2008. Familievold. Oslo. Riksadvokaten.
- Rundskriv 1/2018. Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2018 – politiet og statsadvokatene. Oslo. Riksadvokaten.
- Statistisk sentralbyrå (2017) lovbrudd anmeldt etter type lovbrudd. Absolutte tall: Mishandling i nære relasjoner i alt. Hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudda/aar>
- St. meld. Nr. 42 2004-2005. Politiets rolle og oppgaver. Justis- og beredskapsdepartementet
- St. meld. Nr. 15 2012-2013. Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve. Justis- og beredskapsdepartementet
- Straffeloven. Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff
Webadresse: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>
- Thurèn, T. (2009). Vitenskapsteori for nybegynnere, 2.utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Walker, L. (1979). The battered woman.